

Bygdegården

Tidskrift från Bygdegårdarnas Riksförbund
Nr 2 • 2019

**BYGDEGÅRDARNAS
RIKSFÖRBUND
FYLLER 75 ÅR**

Möt Monica Eriksson som
varit engagerad sedan
slutet av 1970-talet

**FÖRSTA
BYGDEGÅRDEN
FIRAR 100 ÅR**

Ås förbundsgård är redo
både för ett eget 100-årskalas
och för riksförbundets
stämmofest

**”Att göra saker
tillsammans i
ideella föreningar
betyder så mycket
för samhället”**

Kultur- och demokratiministern Amanda Lind, berättar
om sin uppskattning för föreningslivet och civilsamhället

KRÖNIKAN
På bygdegårdar
får bortalaget plats
att sova – med eller
utan spöken!

En jubilar att vara stolt över

1944.

Det var då Bygdegårdarnas Riksförbund bildades. Det var samma år som Gunder Hägg satte världsrekord på 1 500 meter, Ingrid Bergman fick en Oscar för sin roll i filmen "Gasljus" och Albert Bonniers förlag tackade nej till Astrid Lindgrens "Pippi Långstrump". Det var också ett år innan andra världskriget officiellt tog slut. Ett krig som tagit hårt på Europa, men som Sverige lyckats hålla sig i utkanten av.

Det har nu gått 75 år sedan dess. I efterkrigstiden började en framtidstro att gro. Fabrikerna ställde om sin produktion från militärutrustning till mer vardagliga föremål. På landsbygden kom de män som varit kallade till militärtjänst tillbaka till sina byar. Det var i denna anda som bygdegårdarna, samlingsplatserna främst på landsbygden, nu tog en allt större plats. Man organiserade sig i bygderna runt om i landet. Man samlade pengar och material, hjälptes åt med arbetskraft för att tillsammans bygga en samlingslokal för bygden. En bygdegård. Den första bygdegården hade byggts redan 25 år tidigare i Ås i Småland. Men nu var det tid att organisera sig också på ett nationellt plan. Den 14 augusti 1944 vid ett möte på Sänga-Säby togs så beslutet att bilda ett riksförbund, Bygdegårdarnas Riksförbund.

Arbetet för sin hembygd och viljan att samla människor har

inte minskat sedan den där dagen i augusti 1944. Engagemanget för föreningsliv och att träffas på landsbygden fortsätter att vara stort. Självklart växer då också behovet av samlingslokaler – bygdegårdar. Antalet medlemsföreningar i Bygdegårdarnas Riksförbund har stadigt ökat för varje år sedan 45 år tillbaka! Det är också värt att fira.

Vårt riksförbund fyller alltså 75 år i år, samtidigt som landets första bygdegård firar 100 år. Vad passar då inte bättre än att årets förbundsstämmofest hålls just i Ås bygdegård? För i år firar vi!

Framförallt firar vi för att vi tror på framtiden för vår bygdegårdsrörelse! Jag är otroligt stolt över att få vara en liten kugge i det fortsatta arbetet för vår 75-årsjubilar. Men jag är ännu mer stolt över det arbete ni alla gör i varje bygdegård över hela vårt land. Arbetet ni gör för att samla bygden. Arbetet ni gör för att få Sverige att träffas. För en sak är säker: Bygdegårdarna samlar Sverige!

Per Lodenius
Stolt förbundsordförande,
Bygdegårdarnas Riksförbund

INNEHÅLL

ÅRETS BYGDEGÅRDS-
FÖRENING ÄR UTSEDD
SID 10-11

MITT BÄSTA
BYGDEGÅRDSMINNE

SID 16-17

INTERNATIONELLT
KONSTPROJEKT

SID 8-9

BR:S JUBILEUMSBOK
"BYGDEGÅRDARNA
SAMLAR SVERIGE - EN
75-ÅRIG FOLKRÖRELSE
MED FRAMTIDSTRO"

SID 21

Tidskriften Bygdegården

utges av
Bygdegårdarnas
Riksförbund
Stadshagsvägen 6
112 50 Stockholm
Tel: 08-440 51 90

www.bygdegardarna.se
info@bygdegardarna.se

ISSN: 0283-4758

Ansvarig utgivare:
Karin Fälldin

Redaktör:
Jenny Dahlerus

Redaktion:
Bygdegårdarnas
Riksförbunds kansli

Annonser:

Helsida 8 000 kronor
Halvsida 5 000 kronor
Kvartsida 3 500 kronor
Kulturannons, 41 x 64 mm 700 kronor

Tryck:

AB Danagård LiTHO,
Ödeshög, 2019. Tryckt på
miljövänligt papper.

Manusstopp för nr 3/2019:
2 september 2019

Grafisk produktion:
Tidningar i Norr AB

Upplaga: 5 500 exemplar

Prenumeration:
4 nummer (1 år), för 120
kronor. Bg 201-5428

Amanda Lind.
Foto: Kristian Pohl/
Regeringskansliet

Från politik till potatis.

Tillsammans kan vi påverka såväl små som stora beslut. Vi får mer gemenskap i bygden och ökad grön lönsamhet. Så gå med idag! Varje ny medlem ger oss mer tyngd vid förhandlingsborden.

**Gå
med!**

LANTBRUKARNAS
RIKSFÖRBUND

Sms:a GÅMED till 71 140 för information

Hon blev känd för hela svenska folket över en natt, inte minst för sitt hår. Amanda Lind, Miljöpartiet, tillträdde som kultur- och demokratiminister i januari, efter en rekordlång diskussion om vilka som skulle bilda regering efter valet 2018.

OM AMANDA

Ålder 38 år

Uppväxt i Luleå

Bor i Härnösand

Politiskt parti Miljöpartiet

Familj Björn Ola Lind, två barn och ett till på väg samt två vuxna bonusbarn

Yrke Psykolog, politiker

Foto: Kristian Pohj/Regeringskansliet

”De lokala mötesplatserna är oerhört viktiga”

Kultur- och demokratiministern Amanda Lind, som även har ansvar för idrott, ungdom och minoritetspolitik, berättar om sin uppskattning för föreningslivet och civilsamhället när vi träffas på Kulturdepartementet:

– Att göra saker tillsammans i ideella föreningar betyder så mycket för samhället. Själv har jag min mesta föreningserfarenhet från olika nivåer inom Miljöpartiet och Grön Ungdom där jag har haft flera ideella uppdrag innan det blev heltids- arvoderade poster.

Amanda har varit både kommunpolitiker, partisekreterare och nu alltså minister. Hon gick med i Miljöpartiet – där hon tyckte sig kunna förena sina olika engagemang för fred, ickevåld, djurrätt och miljö – som 19-åring i Luleå. Engagemanget fortsatte sedan när hon flyttade till Umeå för att studera psykologi på universitet.

– Jag sommarjobbade som stugvärd på Länsmuseum i Härnösand under min studietid vilket jag trivdes väldigt bra med då jag är intresserad av forntida tekniker och höll på med levande rollspel som yngre.

Var det i samband med det du levde i en tip?

– Ja, jag bestämde mig för att jag ville leva enkelt och nära naturen några somrar så jag sydde min egen tältkåta i kanvas. Det var ett skönt liv, men jag höll mig till hus på vintrarna, säger

”Ja, jag bestämde mig för att jag ville leva enkelt och nära naturen några somrar så jag sydde min egen tältkåta i kanvas.”

hon med ett litet skratt.

Det var också i Härnösand hon träffade sin make, så hon blev kvar i staden och slutförde sin utbildning till psykolog på distans. Redan i Umeå var hon ledamot i kommunfullmäktige, 2010 utsågs hon till språkrör för Miljöpartiet i Härnösand och 2012 till språkrör för Västernorrland. Mellan 2011 och 2014 var hon ordförande för samhällsnämnden i Härnösands kommun med ansvar för kultur-, miljö-, byggplan- och fritidsfrågor. Sedan blev hon kommunalråd och 1:e vice ordförande i kommunstyrelsen åren 2014 till 2016. År 2016 utsågs Amanda till partisekreterare för Miljöpartiet och sa då i en intervju i Yippie Härnösand angående att vara en offentlig person i rampljuset: ”Jag vänjer mig och känner mig mer och mer bekväm, men det kan fortfarande vara nervöst att prata inför många människor. Jag är rätt blyg i vissa sammanhang. Samtidigt gillar jag att möta nya människor i olika miljöer”.

Amanda vet mycket väl vad bygdegårdar är och hur viktiga de är som delar av infrastrukturen för demokrati, kultur, föreningsverksamhet och idrott.

– Kommunernas egna samlingslokaler är få så bygdegårdar och andra allmänna samlingslokaler är oerhört viktiga, säger hon. De har stor betydelse för föreningslivet och civilsamhället.

Vad kan regeringen göra för att underlätta för civilsamhället?

– En viktig del för mig som politiker är att lyfta alla de olika verksamheterna som finns inom civilsamhället, vare sig det handlar om kultur, idrott, samlingslokaler, ungdomsverksamhet eller annat, och synliggöra insatserna. Vi politiker pratar ofta i debatten om de stora institutionerna och verksamheterna, och om de övergripande frågorna. Det viktiga kapillära systemet som finns därute, och som är förutsättningen för till exempel turnerande kulturverksamhet, hamnar lätt i skymundan.

– Jag har som prioritering ”kultur för alla i hela landet” och de lokala mötesplatserna för stora och små är oerhört viktiga för att det ska kunna fungera. Det ser jag som min uppgift att synliggöra.

Amanda fortsätter:

– Sen behöver vi även se över de statliga bidrag och anslag som finns till allmänna samlingslokaler. Jag kommer att bevaka det området. Bygdegårdarna är viktiga för att tillgängliggöra kulturen och det finns behov av renovering och upprustning. I det här sammanhanget kan även relativt sett små summor pengar göra skillnad. Den förra S- och MP-regeringen höjde bidragen och planerade att göra det igen, men M- och KD-budgeten satte

Som nyligen tillträdminister talade Amanda Lind på Folk och Kultur i Eskilstuna i början av februari där även Bygdegårdarnas Riksförbund hade en monter tillsammans med Folkets Hus och Parker och Våra Gårdar om Konst åt alla.

Foto: José Figueroa

4stopp för det. Inför höstbudgeten kommer vi titta på detta.

Hon menar även att uppdragen till kulturinstitutioner kan förändras för att stärka och prioritera att kulturen ska komma många till del över hela landet.

Amanda tycker att det för­eningsliv vi har är fantastiskt. Hon kommer att lyssna för att lära sig hur det ser ut i landet och för att förstå vilka behov som finns. Kommunerna ger mycket av det direkta stödet till föreningar, men Amanda funderar på hur hon ska kunna hjälpa de som är engagerade eller vill engagera sig i föreningar. Det kan till exempel vara regelförenklningar som gör det smidigare för föreningar att organisera sig och ha verksamhet.

– När jag tittar på siffrorna för bygdegårdar så ser det ju mycket positivt ut – att det finns en tillväxt av engagerade personer som ser behovet av en samlingsplats där de bor, inte minst som inflyttad till en bygd, säger Amanda. Det är svårt att som politiker uttrycka sin uppskattning i tillräckligt hög grad för alla de insatser som görs i ideella föreningar. Det är så fint och stort att vi har så många eldsjälarna runtom i landet. Sen måste det finnas ekonomiska förutsättningar för att man ska orka med att göra ett sådant här arbete.

Som ungdomsminister lyfter

Amanda även ungdomsorganisationer och att det finns många goda exempel bland dem. Hon nämner Sverok som drivs helt och hållet av unga, där hon själv har varit aktiv i och med sitt rollspelande. Sverok är ett av Sveriges största ungdomsförbund som samlar föreningar över hela landet, utvecklar och sprider spelhobbyn.

Kultursamverkansmodellen sju­sattes 2011 för att skapa ett ökat utrymme för regionala prioriteringar och variationer i kulturlivet, men vi upplever att prioriteringarna inte har ändrats i så hög grad. Det är fortfarande etablerade större institutioner som får en stor del av kakan. Hur ser du på det?

– Jag är för decentralisering av kulturstödet genom samverkansmodellen och vi behöver fortsätta utvärdera och se över hur den fungerar för att stödet ska komma ut till en mångfald av olika aktörer som finns i hela landet. Modellen infördes inte i ett vakuum och det tar tid att ändra på strukturerna. Sen är de regionala kulturinstitutionerna uppskattade och fyller en viktig roll både för kultur i hela landet och även för det fria kulturlivet.

Biografmomsen höjdes från 6 till 25 procent 2017 – många bygdegårdsbiografer tvingas höja biljettpri­serna

på grund av det. Hur ser ni på den höjningen? Och varför höjdes biografmomsen medan scenkonst ligger kvar på sex procent?

– Biografmomsen var en del av en samlad filmpolitik och i samband med höjningen togs en del andra avgifter bort och regeringen tillförde pengar till landsbygdsbiografer. Jag följer konsekvenserna av denna politik noggrant för att se om det finns skäl att göra en ytterligare förstärkning av stödet till landsbygdsbiografer.

I en enkät i Bygdegården innan valet förra året svarade MP att ni inom ramen för landsbygdspropositionen ville ge 22 miljoner kronor per år för att stärka kulturaktiviteterna i de glesaste områdena och för analys av tillgänglighet och deltagande i kulturaktiviteter på landsbygden. Hur ser det ut med den satsningen?

– Kultur i hela landet är en väldigt viktig fråga för oss, både för Miljöpartiet och för mig. Själva genomförandet av propositionen ligger på min kollega landsbygdsministern Jennie Nilsson (S) men jag bevakar självklart denna satsning, det är också en fråga för höstbudgeten. Jag ser det som att både kultur- och idrottspolitiken är viktiga pusselbitar i att hela landet ska leva.

Det är glädjande att Aman-

da ser den stora samhällsnytta som bygdegårdarna utgör runt om i hela landet, och att hon är beredd att se över de statliga stöden. Under förra mandatperioden beslutade regeringen att allmänna samlingslokaler i utsatta områden i storstad ska prioriteras i stödet från Boverket. Det går stick i stäv med att hela landet ska leva och att utveckla samlingslokaler runt om i Sveriges landsbygder. Boverkstödet, Amandas egen fokusfråga om kultur för alla i hela landet samt goda förutsättningar för landsbygdsbiografer är alla viktiga områden att fortsätta bevaka för att se till att ministrarnas ord faktiskt leder till verkliga förbättringar.

Till sist, hur var det med håruppståndelsen vid tillträddandet som minister, hade du förväntat dig att den skulle bli så stor?

– Det kom inte som en chock, men jag trodde att man hade vant sig eftersom jag har varit en offentlig person länge. När jag blev en allmänt känd person i Härnösand första gången blev det en hel del frågor. Jag tycker att det är roligt när uppmärksamheten gör att jag får möjlighet att synas och prata om de frågor jag tycker är viktiga politiskt. Dessutom brukar folk vänja sig rätt snabbt vid mitt utseende när de fått prata med mig.

JENNY DAHLERUS

Ett starkt drama

The kindergarten teacher är ett drama med en Maggie Gyllenhaal i storform. När jag satte mig i biostolen var det helt utan förväntningar; en film om en poesiintresserad dagisfröken brukar inte göra mig särskilt uppspelt. Men vilken överraskning jag fick!

Det som börjar med ett porträtt av ett tråkigt förortsliv slutar med den totala motsatsen. Maggie Gyllenhaal spelar Lisa Spinelli, en dagisfröken med ett brinnande intresse för poesi. Hennes liv verkar ha gått i stå, familjen delar inte hennes intresse och det enda ställe hon får vara sig själv på är kvällskursen hon går. När hon en dag upptäcker att ett av dagisbarnen är ett poetiskt geni börjar hennes förändring, från den lägmälda och till synes nedstämda kvinna hon varit blir hon pånyttfödd. Barnet heter Jimmy, hans pappa arbetar jämt och verkar allmänt frånvarande, den enda som spenderar tid med honom är hans barnvakt som är en ung tjej.

Lisa intresserar sig för Jimmy i allt större utsträckning och gör allt för att utveckla hans talang, som hon själv saknar. I Jimmy får hon en vän, någon som lyssnar på henne och som är värd att ta hand om. Hennes fascination för femåringen utvecklas snart till en besatthet som till slut får henne att ta ödesdigra beslut.

The kindergarten teacher är en rörande, skrämmande och oväntad historia om människans komplexa psyke och vad som kan hända under fel förutsättningar. Om er förening vill anordna en öppen visning av denna film, kontakta Jenny Wallheimer på Swedish Film.

ANDREAS ENGSTRÖM

VISA FILM

Öppen dvd-visning med Swedish Film

Öppen visning – sälj biljetter, affischera och annonsera! Ni behöver bara projektor, filmduk, dvd- eller blu-ray-spelare och ljudsystem. Vilka filmbolag som godkänner öppna visningar hittas på Swedish Films hemsida.

Så här går det till:

- » Bestäm datum och film! Boka film och tillstånd med Swedish Film. Dvd- eller Blue-ray-filmen kommer med posten. Sälj biljetter, affischera och annonsera.
- » Kostnad: 750 kronor plus moms och frakt av filmen. Gäller för visning för upp till 49 personer.
- » Kontakt – Jenny Wallheimer, Swedish Film jenny.wallheimer@swedishfilm.se, 08-509 025 09.

Illustration: Tilda Bergsten

Kan du fixa kaffet, lilla gumman?

Alla hör vi ibland opassande skämt eller nedvärderande jargong, ibland medvetet, ibland omedvetet – uttalade av någon på mataffären, på styrelsemötet eller under fikaten. Ingen är perfekt när det kommer till likabehandling, vi kan alla bli bättre.

Det finns sju diskrimineringsgrunder i Sverige som skyddas av lagen – kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder. Egentligen borde det vara lätt – att behandla alla lika, med respekt och inte ha några förutfattade meningar. Tyvärr är det inte riktigt så lätt. Du behöver tänka till och reflektera över varför du vill ställa vissa frågor, hur du formulerar dig eller varför

du delar ut arbetsuppgifter på ett visst sätt. Vi är alla fulla av fördomar och det gäller att vara medveten om dem. För att bli bättre på likabehandling krävs träning. Att diskutera utifrån olika händelser och scenarion brukar vara ett bra sätt. Det är perfekt att göra på ett möte med sin förening, vid matbordet eller på arbetsplatsen. Och glöm inte att påminna varandra ifall någon uttrycker sig klumpigt – tillsammans kan vi bli ännu bättre!

Likabehandlingsplan för BR

BR har tagit fram en likabehandlingsplan för förbundet som ni gärna får använda även till era föreningar. Du hittar den på hemsidan!

ANNA ÖHMAN

**ORMENS VÄG
PÅ HÄLLEBERGET**

En musikalisk berättarteater efter Torgny Lindgrens roman. Av och med Jonas Hedlund. Info: scenkonstportalen.se Bokas: jonashedlund@msn.com

**BRUNN 88
KRONORS-REVN
SIGURD**

PICKNICKSHOW!
29 juni Hemgården, Hemgårdsvägen 6 i Viken
Pris 220 kr. Insläpp 18.30 - show ca 19.00
Ta med valfri mat & dryck
Bokas via: www.kulturcentralen.nu
eller Tel. 040-10 30 20

Miljonöverskott från Landlotten

För andra året i rad har Landlotten genererat ett överskott som går direkt till Bygdegårdarnas Riksförbunds arbete med en levande landsbygd. Årets överskott på 1 242 101 kronor kommer att delas ut till distrikt och föreningar för investeringar i husen samt för verksamhet inom kultur, ungdom och landsbygdsprogrammet.

– Landlotten är en riktigt vinstlott för alla som vill att hela landet ska leva, och alla som köper lotten bidrar till en rikare landsbygd, säger Per Lodenius, ordförande för Bygdegårdarnas Riksförbund.

KARIN FÄLLDIN

Från vänster: Mikael Bergh, LRF Media, Karin Fälldin, BR, Per Lodenius, BR, Monica Eriksson, lotteriföreståndare, och Sofia Hamlund, LRF Media. Foto: Malin Bondeson

Pennan är vässad för demokrati och yttrandefrihet

BR:s nya vandringsutställning Vässa pennan har haft vernissage i Barkhyttans bygdegård. Nu rullar den iväg på turné bland föreningar i hela landet med verk av fem satirtecknare.

Utställningen tar avstamp i den internationellt erkände satirtecknaren Ewert Karlsson (1918–2004). Han var mer känd under pseudonymen EWK och hade ett starkt engagemang för alla människors rätt till ett bra liv, jämlikhet mellan könen och värnande om miljön.

I Vässa pennan får han säll-

skap av fyra nu verksamma satirtecknare – Max Gustafson, Sara Granér, Magnus Bard och Marja Nyberg. Marja Nyberg säger om sin medverkan:

– Det väldigt spännande att min serie Fadäsen ska få vara med på denna viktiga expedition i demokratins och yttrandefrihetens tecken – och ja, för att inte tala om ärofylld! För mig är serier den perfekta satirformen eftersom den med små medel kan göra de svåraste frågorna mer lättillgängliga.

Vandringsutställningen Vässa pennan möjliggjordes av förra årets överskott från Landlotten.

STEFAN LÖFGREN

Illustratörerna Magnus Bard och Marja Nyberg i samtal med Stefan Löfgren, verksamhetsutvecklare konst- och kultur på BR. Foto: Jenny Dahlerus

FLYGÅ HÖGT ✈️

Av Pia Naurin

PÅ TURNÉ 2019

Med Asa Eek Engquist
Regi Staffan Nattsén

enteater.se@gmail.com

www.scenkonstportalen.se

Anders Mårtensson imitatör & skådespelare

Träffsäkra imitationer, sång och musik i en fartfylld föreställning!

bokning: www.imitera.nu / anders@imitera.nu / 070-650 54 22

Byn Lainio, mellan Kiruna och finska gränsen, även kallad Tystnaden, har varit en del av ett tvåårigt internationellt konstprojekt. Bygdegårdstraditioner, geografiska gränser och historieberättandet har undersökts av konstnärer och i en utställning på bygdegården Marttigården.

Lainio och Marttigården

– en del av Luleå internationella konstbiennial

Lainio är den nordligaste bosättningen för jordbruk i Sverige och är belägen 250 km norr om polcirkeln i Kiruna kommun. Lainio är en del av landet som Sverige ville göra mer "svenskt" när Finland förlorades 1809, och som genomlevt både krig, rasbiologi och omvandling till jordbruks- och kulturbygd. Där har ryskt, norskt och finskt präglat hantverk och byggnation.

Under hösten och vintern 2018–2019 har Residence-in-Nature skapat en utställning

"Vinterns, mörkrets, isen och snöns betydelse, historiskt och idag."

på Marttigårdens bygdegård där installationer och konstverk har blandats med husets befintliga samlingar. En bred grupp konstnärer och kulturutövare från hela Norden har samlats i Lainio och undersökt platsen utifrån kulturarv, historieskrivning, språk, geografi och klimat.

– Utställningen har varit tvådelad; den ena delen fanns på Marttigården i Lainio och den andra delen bestod av delar av gårdens gamla möblemang och historiska föremål som tillsammans med en del av den nya

konsten har ställts ut på Norrbottens museum i Luleå, berättar Carina Henriksson som är ordförande i bygdegårdsföreningen.

Utställningen "Mammas hus i Lainio 2018–2019" på Marttigården visades under tre månader i samband med bygdegårdsföreningens egna aktiviteter. Den andra mars avslutades utställningen med att en litteraturbuss åkte på heldagstur från Luleå till Lainio tur och retur.

Författarna Regina Veräjä

Den 10 november 2018 invigdes utställningen Mammas hus i Lainio 2018–2019 på Marttigården med ett performance av Ingvild Holm och Lisa Torell, "Det som sågs kunde ses". Foto: Lena Ylipää

Foto: Carina Henriksson

Föreställningen Kojan/Kämpälä utspelar sig i en jaktkoja, efter en idé av Lars-Erik Rantatalo med manus av Mikael Niemi och i regi av Bror Astermo. Den spelas på svenska och meänkieli.

Foto: Lena Ylipää

Ett av de utställda konstverken i Marttigården. "Gloves #5, A working class hero is something to be", skogsarbetarhandskar i sandgjuten aluminium, av Hans Isaksson.

från Pajala och David Väyrynen från Gällivare, operasångerskan och skribenten Carina Henriksson från Lainio med flera framförde egna texter som i hög grad anknyt till projektet.

Det bjöds på poesi, Lainios historia, sång och musik, förtäring och förstås visning av utställningen av några av konstnärerna. Ett fyrtiotal gäster deltog från Luleå, Kiruna och byarna runt om Lainio.

- Vi i Lainio Hembygds-gille är stolta och glada för att ha fått husera dessa

fantastiska konstnärer både under deras arbetsprocess och de fina utställningarna i Marttigården och på Norrbottensmuseum i Luleå, säger Carina Henriksson.

Bygdegårdsföreningen fortsätter med aktiviteter kring temat kulturarv under året. I augusti återvänder gruppen för fortsatt arbete. Samarbetet kommer då bland annat att röra sig kring de arkeologiska utgrävningarna som pågår i närheten.

KARIN WALDÉN EGHOLT

OM BYGDEGÅRDEN

Marttigården är ett museum för den lokala kulturen med en mängd föremål från bondesamhällets självhushåll. Marttigården är också en levande miljö och under året samlas Lainios invånare kring återkommande aktiviteter så som, tillagning av renslaktssoppa, konstrunda, pimpeltävling, traditionell mjölmalning, firande av fettisdagen.

OM RESIDENCE-IN-NATURE

Samarbetspartners och finansiärer: Norrbottens museum, Luleå Internationella konstbiennial, Resurscentrum för Konst i Norrbotten, IASPIS, Region Norrbotten, Kulturrådet och Lainio Hembygds-gille. Vård i Lainio är Lena Ylipää, vice ordförande i bygdegårdsföreningen, som själv är konstnär. Residence-in-Nature initierades 2013 av Åsa Jungnelius. Målet är att sida vid sida genom konstnärliga processer på plats utveckla nya former för hur vi tillsammans kan leda, organisera och samarbeta med kommuner, institutioner och lokalsamhällen, att skapa nya bryggor geografiskt och mellan utövare, publik och aktör.

Författaren Regina Verärjä var en av de som berättade och läste texter under projektets avslutning i mars i Marttigården. Foto: Lena Ylipää

Ett pulserande hjärta för orten

Långt ut på halvön Listerlandet i Blekinge ligger orten Nogersund, en av Sveriges största fiskehamnar. Här doftar det av salt och tjära. Gemenskap, projekt och framåtanda genomsyrar orten genom Nogersunds Hembygdsförening som nu utsetts till Årets bygdegårdsförening i Sverige.

–Alla ska vara delaktiga, vare sig de är sommargäster eller åretruntboende, säger Sarah Ragnarsson, ordförande i Nogersunds Hembygdsförening.

Nogersund började användas som fiskeläge i början av 1700-talet och många gamla hus från 1800-talet finns fortfarande kvar. Nya villaområden växer upp utanför de gamla fiskelägena. Sydväst om tätorten ligger Kråkenabben, ett vindpinat trädfattigt beteslandskap med ägorna inrutade av väl-lagda stenmurar och promenadstigar. Idag finns cirka 220 åretruntbostäder och ett hundratal sommarhushåll. Här finns en mindre fiskeindustri, en restaurang, båtmekanisk verkstad och en del mindre företag, ofta internetbaserade tjänsteföretag. Och så finns färjeläget vid hamnplanen med båtar som går till den lilla ön Hanö. Många pendlar också 3–4 mil till arbeten på andra orter.

Bygdegårdsföreningen är på uppåt gång efter att ha haft en generationssvacka.

– Föreningen började utveck-

las igen i samband med att vi fick fler sommarboende som också engagerar sig, säger Sarah Ragnarsson, föreningens ordförande sedan 2015 och uppvuxen i Nogersund.

Det har blivit ett uppsving de sista fem–sex åren. Medlemsantalet har ökat stadigt och är nu cirka 330. Människor har ett behov av att få mötas, gå på viskväll, äta stekt sill i hamnen, eller bara sitta ner och prata en stund.

– Jag tror det nu finns en längtan efter det sociala nätverket, säger Sarah.

Föreningen har ett gediget program och samverkar både med teaterföreningen, studieförbundet, PRO och Visans vänner för att nämna några.

– Vi lägger ner hela vår själ i att alla ska hitta något av intresse. Till exempel har vi väldigt populära fyspass varje

vecka, både för otränade och för de som vill utmana sig själva. Och i vintras öppnade vi upp hembygdsgården och satte fram bordtennisborden varje söndag förmiddag – det blev en tillströmning som vi inte hade räknat med. Människor i alla åldrar kom för att spela.

Bygdegårdsföreningen förvaltar också en gammal fiskarstuga från tidigt 1800-tal ”Jullas Hus”. En kulturstuga som rymmer både stick- och snackkafé alla torsdagar och whist- och viskvällar, kulturrevenemang och historielektioner för barn och ungdomar från intilliggande skolor. Föreningen har en bastu på piren i Nogersund ”Svettpärlan”. Det är afterwork-bastu för medlemmar alla fredagar men den kan även hyras av privatpersoner.

Sydost Leader stöttar gemensam föreningssatsning

Bygdegårdsföreningen och hamnföreningen ansökte tillsammans om stöd från Sydost Leader och kommunen till ett gemensamt projekt för samhällsutveckling och gemenskap mellan boende i Nogersund och föreningsmedlemmarna – ”Vision Nogersund 2020”. Målet var att skapa mötesplat-

– Föreningens viktigaste uppgift är att få människor engagerade och att vara med på aktiviteter. Det ska finnas något för alla åldrar, säger ordföranden Sara Ragnarsson.

ser i hamnen över generationsgränser. Ansökan beviljades, liksom bygglov och ett markområde på 1 500–1 600 kvadratmeter har köpts in.

– I projektets början samlade vi boende och medlemmar i hembygdsgården för att få veta vad de tyckte det fanns för möjligheter till förbättringar. Medborgarna fick lämna förslag som vi tillsammans försöker få igenom. Det har varit så många idéer att vi har fått prioritera, berättar Sarah.

Alla arbetstimmar för att få projektet i hamn har lönat sig; pappersarbete, telefonsamtal, möten och myndighetskontakter. Med hjälp av Hamnföreningen och Vision 2020 har Nogersund nu sitt första Bed and breakfast – Inseglets B&B – med 16 bäddar. Det ligger mitt emot hamninloppet så att man kan se alla båtar komma och gå under dagen. I hamnen finns nu också grillkåta, toaletter, duschar och bastu. Det mesta har byggts eller rustats med ideella krafter. Hamnföreningen, som är en ekonomisk förening, driver B&B med hjälp av hamnkaptenen och ferieanställda ungdomar.

Hamnföreningen äger sam-

NOGERSUNDS HEMBYGDSFÖRENING UTSEDD TILL ÅRETS BYGDEGÅRDSFÖRENING MED MOTIVERING:

”Nogersunds Hembygdsförening har hela tiden projekt på gång där medlemmarna ställer upp och arbetar med ständigt nya spännande utmaningar. Föreningen har en omfattande verksamhet som både attraherar besökare från Nogersund och utifrån. Med unika byggnader och verksamhet som samlar bygden är Nogersunds Hembygdsförening en värdig vinnare av utmärkelsen Årets bygdegårdsförening 2019.”

Styrelsen i Årets bygdegårdsförening framför föreningens bastu "SvettpärLAN" i hamnen. Föreningen arbetar för gemensamma mötesplatser över generationsgränser. Foto: Indra Ragnarsson

lingslokalen Vita Boden på hamnplanen, men bygdegårdsföreningen håller i uthyrningar och aktiviteter. Det är ett utbyte mellan föreningarna där var och en bidrar med sina kunskaper och erfarenheter.

– Vi har kaffeftermiddagar en gång i månaden med musikunderhållning, som brukar locka storpublik och vi fyller den gamla filéboden till bredden. Barnaktiviteter prioriteras. Även byns städdag är populär. Vår "nationaldag" Silladagen andra helgen i juni har 1500 besökare varje år, berättar Sarah.

Ett motto är att alla aktiviteter för barn ska vara gratis.

– Det finns många utsatta familjer som inte har så god ekonomi – alla barn ska få tillfälle för kultur, bio, aktiviteter och träffa tomten, säger Sarah.

Framöver planeras för barnaktiviteter i hamnen – önskemål kom om att ha en naturlig lekplats på det gemensamma markområdet som ska smälta in i miljön – omringad av vatten. Det ska vara med rinnande vatten, att förflytta vatten, balansera, och inte en färdigkonstruerad traditionell lekplats. Se mer om föreningen på www.nogersund.se, föreningens Facebooksida eller Instagram @infonyogersund

KARIN WALDÉN EGHOLT

Hembygdsgården, som det heter i Blekinge, byggdes för föreningslivet 1954 mitt i Nogersund. Huset som är stort och rymligt tar in 150 personer samt är tillgänglighetsanpassat. Köket renoverades 2015. Foto: Lennart Lysell

Vita boden i hamnen, en av föreningens samlingslokaler.

Foto: Sarah Ragnarsson

Föreningen förvaltar det historiska "Jullas Hus" som har kulturarrangemang ibland. Foto: Sarah Ragnarsson

Första bygdegården firar 100 år

Det är ingen slump att Bygdegårdarnas Riksförbunds jubileumsstämma hålls i Jönköpings län. Här finns nämligen också den första bygdegården, Ås förbundsgård som i år fyller 100 år. Föreningens ordförande Anna Lager-Larsson ser fram emot att stämmofesten ska hållas här den 1 juni.

Visst är det ett lyckligt sammanträffande; samma år som Bygdegårdarnas Riksförbund firar 75 år fyller den första bygdegården 100 år.

Det var i Ås, i nuvarande Gislaveds kommun i Småland, som den första bygdegården byggdes. Det skedde på samma sätt som det sedan kom att ske i så många bygder runt om i Sverige under 1920- och 1930-talen: Ungdomar som hade organiserat sig behövde någonstans att vara med sina aktiviteter och tog initiativ till att det byggdes en samlingslokal öppen för alla.

Ett sekel senare står förbundsgården i Ås fortfarande kvar – och nu är den redo både för eget 100-årskalas och för riksförbundets stämmofest i samband med jubileumsstämman i Värnamo 1–2 juni.

– Det ska bli jätteroligt. Vi har mycket nytta av att vara den äldsta bygdegården. Vi har ett kulturarv som vi ska bevara och vara stolta över, säger föreningens ordförande Anna Lager-Larsson.

Ås förbundsgårds historia

speglar väl bygdegårdsrörelsens historia och är därmed också en viktig del av berättelsen om landsbygdens utveckling i vårt land.

Ungdomarna tog initiativ

För 100 år sedan växte två stora ungdomsorganisationer fram på svensk landsbygd. Den ena var SLU, Svenska Landsbygdens Ungdomsförbund, som idag heter CUF, Centerpartiets Ungdomsförbund. Den andra var JUF, Jordbrukare-Ungdomens Förbund. Dessa två organisationer tävlade om landsbygdsungdomarnas engagemang och satsade på många platser på att bygga bygdegårdar. Så kom det sig att det 1943, året innan Bygdegårdarnas Riksförbund bildades, fanns drygt 400 bygdegårdar runt om i Sverige, cirka 290 som tillkommit på initiativ av SLU-avdelningar och cirka 120 som tillkommit på initiativ av JUF-föreningar.

I Ås var det den nybildade SLU-avdelningen som tog initiativet. Det är också från ordledet förbund i Svenska Landsbygdens Ungdomsförbund som förbundsgården har fått sitt namn. SLU-avdelningens ordförande var 32-åriga Bengt Bengtsson som också blev bygdegårdsföreningens ordförande.

Roligt när det händer grejer

Idag finns det ingen organiserad ungdomsverksamhet i Ås. Vi Unga-föreningen som har haft många livaktiga år är för

tillfället vilande. Men alltjämt finns det unga krafter som engagerar sig. Yngst i styrelsen är 27-åriga Jessica Rosén.

– Jag blev tillfrågad om jag ville vara med, och tycker att det är roligt när det händer grejer i bygden, berättar hon.

En pubkväll och storbildsvisning under fotbolls-VM blev Jessicas två första insatser. Om några år ser hon framför sig att det blir barnaktiviteter med sonen Tage som redan har varit med på sina första aktiviteter i förbundsgården.

Dans då och dans nu

Verksamheten i förbundsgården i Ås har länge varit uppbyggd på att föreningar hyr

bygdegården.

– Historiskt hade bygdegårdsföreningen ingen egen verksamhet överhuvudtaget. Föreningen tillhandahöll en lokal. Det var föreningens enda syfte, berättar kassören Ove Bengtsson.

Hans mamma Asta Bengtsson är idag en av de äldsta funktionärerna och kan berätta om aktiviteterna förr.

– Det var mycket dans i SLU. Onsdagsdans och söndagsdans, minns hon.

Uthyrningen dominerar fortfarande, och visst dansas det fortfarande. Bygdegårdsföreningen ligger väl över 100 uthyrningar per år. Det handlar då om allt från buggkurser

Jessica Rosén är yngst i styrelsen i Ås förbundsgård. Om några år ser hon framför sig att hon kommer att vara med och ordna barnaktiviteter i förbundsgården för sonen Tage och hans kompisar. Foto: Anders Karlsson

Tage Rosén Svensson, Jessica Rosén, Bo Conradsson, Anna Lager-Larsson, Ove Bengtsson och Asta Bengtsson är några av de engagerade krafterna i Ås förbundsgård, landets första bygdegård. Foto: Anders Karlsson

till de månatliga mötena med Ås SPF-förening.

Men ovanpå detta har alltså föreningens egna aktiviteter tillkommit. Syftet är givet: Att skapa gemenskap i byden.

Tvåglasfönster från 1919

På ett sätt är Ås förbundsgård sig lik jämfört med för 100 år sedan. Stora salen har kvar sin särprägel med pelarna längst bak och tvåglasfönstren i original från 1919.

– Vi försöker bevara det gamla och visa lokalen så som den var förr i tiden. Den har

”Vi har ett kulturarv som vi ska bevara och vara stolta över”

ju en egen historia när den är den äldsta bygdegården, säger Bo Conradsson, ledamot i styrelsen och med särskilt engagemang i fastighetsfrågor.

På ett annat sätt händer det saker. 1976 byggdes förbundsgården till och fick ny entré med toaletter och ett utvidgat kök. I den nuvarande styrelsens tankar finns såväl köket som toaletterna och dessutom uppvärmningen. Föreningen har i dagsläget två luftvärmepumpar och därutöver direktverkande el. Tanken är att byta till jordvärme.

Två Ås-funktionärer som särskilt väl knyter ihop historien är Asta Bengtsson och Ove Bengtsson. För visst är det så att Asta är svärdotter och Ove är sonson till Bengt Bengtsson, han som blev den förste ordföranden i landets första bygdegårdsförening. Tanken svindlar.

Ove söker efter orden i ett 100-årsperspektiv och finner dem väl:

– Samhället har förändrats mycket. Men behovet av en bra samlingslokal, det kvarstår.

ANDERS KARLSSON

Med sitt långa bygdegårdsengagemang har Monica Eriksson varit en stor del av Bygdegårdarnas Riksförbunds (BR) utveckling de senaste 40 åren. Tidskriften Bygdegården träffade henne för att höra mer om hur förbundet har växt sig starkt under de senaste decennierna.

Monica om 40 år med bygdegårdar

I slutet av 1970-talet, när Monica arbetade som verksamhetsledare på Centerpartiets ungdomsförbund (CUF) fick hon nys om att det fanns cirka 500 bygdegårdar i landet och började intressera sig för dessa kulturhus på landsbygden. Det hade varit mycket teater och aktiviteter på 50-talet som senare ebbat ut. BR var på gång att skriva ett handlingsprogram för sin verksamhet. Monica fick genom sina kontakter möjligheten att skriva en text om att bilda programråd på alla nivåer i organisationen. Det blev också stämmans beslut 1978, och i förbundets nybildade programråd blev Monica CUF:s representant. Senare blev hon också invald som ersättare i förbundsstyrelsen, och 1980 blev hon BR:s första kulturkonsulent.

– Satsningen på kultur är grogrunden till att BR har växt och utvecklats. När vi började engagerade oss för innehållet i husen så fanns det en mening med att vara med och att stanna kvar. Bygdegårdarna blev samlingslokalen för bygdens kulturaktiviteter, säger Monica.

1994 blev Monica förbundssekreterare i BR, en tjänst hon stannade kvar på i 21 år. Monica berättar om hur bygdegårdsrörelsen växt och blivit starkare under de senaste decennierna:

– Organisationen är starkare idag tack vare starkare distrikt. Satsningar på utbildning och införande av verksamhetsområdesansvariga personer i distrikten har varit värdefullt. Och att hålla grytan kokande: ha nya kampanjer, satsningar

och projekt som gör att det alltid finns saker att haka på för föreningarna.

En annan viktig del för förbundets utveckling har varit kommunikationsarbetet. Att tidskriften Bygdegården kom på 80-talet svetsade samman bygdegårdsrörelsen i hela landet menar Monica. Och redan i mitten på 90-talet lanserade BR en hemsida.

– Vi skaffade hemsida före både SV och LRF. Vi hade också en e-postadress som vi inte

kunde logga in på själva. Mejl som kom dit faxades till oss, och så faxade vi svar tillbaka som vår datakille skrev in och mejlade tillbaka till avsändaren.

Att synas i media och bli mer kända av allmänheten har varit ett viktigt fokus. Och idogt arbete ger resultat.

– På 80-talet var vi nobodies men i mitten på 90-talet blev vi en faktor att räkna med. Varje gång det sas bygdegård i media firade vi med tårta. Det skulle inte gå idag när vi omnämns

var och varannan vecka, skratrar Monica.

Utvecklingsarbetet som BR gått igenom de senaste åren är en viktig grund för en fortsatt stark organisation som tar nya steg.

– Varje generation måste definiera för sig själva varför man finns till. Och att medlemmarna förstår sammanhanget i hela bygdegårdsrörelsen och inte bara sin egen bygdegård är en viktig aspekt av utvecklingsarbetet, menar Monica.

Att BR alltid varit en lands-

Monica Eriksson har varit engagerad i bygdegårdsrörelsen sedan slutet av 1970-talet och arbetade på förbundskansliet från 1980 till 2015 så hon har mycket att berätta vad som hänt inom BR de senaste 40 åren. Foto: Henrik Juhlin

bygdsorganisation är självklart, men det är något som utvecklingsarbetet har lyft upp och satt nytt fokus på. Själv sitter Monica i BR:s Landsbygdsråd idag och är lotteriföreståndare för Landlotten.

”Att BR alltid varit en landsbygdsorganisation är självklart”

– Jag var med på mötet då Hela Sverige ska leva bildades. Att bygdegården är navet i bygden var självklart. Men vi pratade inte om landsbygdsutveckling på samma sätt då som nu. Idag är vi bättre på att definiera vår samhällsnytta och använda det i vårt påverkansarbete gentemot beslutsfattare, berättar Monica.

Att följa med i samhällsutvecklingen, exempelvis att hänga med i digitaliseringen är en förutsättning för att fortsätta vara relevanta. En samlingslokal utan wifi kommer ingen vilja vara i, fram för allt inte ungdomar menar Monica. Men hon fortsätter med att det fysiska mötet människor emellan är extra viktigt i vår digitaliserade värld. Ett behov som gör bygdegårdsrörelsen än mer relevant i framtiden.

– Ju mer digitaliserade vi blir ju större behov har vi av att mötas fysiskt, avslutar Monica.

KARIN FÄLLDIN

100 år med bygdegårdar, 75 år med riksförbundet

1910-talet

Begreppet bygdegård myntas vid Landsbygdskommunernas kongress 1919. Ås förbundsgård blir den första bygdegården och den invigs samma år.

1920–1930-talet

400 bygdegårdar uppförs i landet, cirka 290 på initiativ av Svenska Landsbygdens Ungdomsförbund (nuvarande Centerpartiets Ungdomsförbund) och cirka 120 på initiativ av Jordbrukare-Ungdomens Förbund.

1940-talet

Det statliga stödet för nybyggnation av samlingslokaler införs 1942. Bygdegårdarnas Riksförbund (BR) bildas på Sångå-Säby den 14 augusti 1944. År 1948 bildas det första bygdegårdsdistriktet, Skåne.

1950-talet

Omfattande kulturverksamhet, bland annat Bygdeteatern på turné och amatörteater. Bygdegårdsbiografer byggs. Många nya bygdegårdar byggs och arbetet intensifieras med att bilda nya bygdegårdsdistrikt.

1960-talet

Åren 1960–1973 minskar antalet anslutna föreningar från 542 till 388. Verksamheten är så låg att det finns funderingar på att slå samman BR med andra samlingslokalsorganisationer.

1970-talet

Nytt statligt stöd för upprustning införs 1973. Medlemsantalet ökar till följd av detta. BR erhåller för första gången det årliga statliga anslaget för inköp av konst. År 1978 antar BR sitt första handlingsprogram med mål om ökad kulturverksamhet och bildande av programråd i alla organisationsled.

1980-talet

Kampanjen ”Nöjesverksamhet i alkoholfrimiljö” och ökad kontakt med ungdomsorganisationer bidrar till ökat medlemsantal. År 1986 börjar Tidskriften Bygdegården ges ut. BR är aktivt i bildandet av folkrörelserådet Hela Sverige ska leva. Ornö bygdegård blir knutpunkt för samhällsservice på orten, projektet får många efterföljare.

Hela Sverige ska leva!

1990-talet

Bygdegårdsförsäkringen införs 1990 och blir en viktig medlemsnytta. BR passerar 1 000 föreningar i medlemsantal. Amatörteaterfestivalen införs. Miljökampanjen ”Miljöarbete startar i bygdegården” inleds.

2000-talet

Ny idégrund antas 2000. Statligt utvecklingsbidrag för ungdomsverksamhet införs 2007, ökat fokus på ungdomsverksamhet på riksnivå och i föreningar. 2008 är det kulturår i bygdegårdsrörelsen, BR:s kulturvecka införs.

2010-talet

Utbildningssatsningarna ”Bygdegården 2.0” och ”Bygdegården 2.1” samlar drygt 800 föreningsfunktionärer. I 2015 års flyktingvåg öppnar bygdegårdar dörrarna och integrationsverksamheten ökar. Försäljningen av Landlotten inleds 2015, tre år senare kan det första överskottet förlas. Utvecklingsarbete kring framtidens bygdegårdsrörelse startar 2016, vision och långsiktiga mål antas 2018.

”Hade vi inte varit så uppfinningsrika och envisa hade vi varken haft julbord eller för den delen en ny bygdegård klar till 2019.”

Standarden var inte bättre förr

Vi arrangerade ”Minneas Afton” för drygt en månad sen, där medlemmar träffas några gånger per år och pratar om gamla tider i socknen och annat. Allt dokumenteras för framtiden, så att det så småningom kommer att bli en bok.

Senast berättade vår allt-i-allo Carin Johansson, drygt 70 år, om hur det kunde gå till för sådär en 15 år sedan när föreningen skulle arrangera julbord. På den tiden var såväl standard som elinstallationer under all kritik. Damerna som skulle förbereda julbordet hade stora problem att få maten klar i tid.

När de skulle koka potatis var de tvingade att börja redan på morgonen. De satte den

stora kastrullen med vatten på spisen tidigt under förmiddagen och någon gång på eftermiddagen började vattnet koka upp. Sen tog det några timmar innan potatisen var färdigkokt.

Sen skulle de ordna mandel till glöggen. Knivarna var värdelösa och slöa så det fungerade inte. Mortelstöt fanns inte heller. Så det blev till att vira in mandeln i rena kökshanddukar och krossa dem med skallen på vedyxan.

Trots alla hinder blev det julbord klart i tid! Maten smakade väl och stämningen var på topp i den fullsatta lokalen, trots att vattnet rann ned längs fönsterrutorna, eftersom huset saknade ventilation.

Sen var det dags för disk i den begagnade diskmaskinen föreningen fått från församlingshemmet i grannsocknen. Den gick några minuter och sen la den av. Sen väntade de ett tag och provade att starta igen. Samma sak hände igen. Då sade någon att samma sak hänt tidigare men genom att höja termostaten för elradiatorerna brukade den hoppa igång igen. Så de satte termostaten på 30 grader och se där – nu hoppade maskinen igång igen!

Efter några timmar var disken klar. Och det rann ännu mer vatten längs lokalens fönster. Det var så varmt så de kunde ha badat bastu i stora salen...

När föreningen slutligen tog över ägandet av bygdegården för några år sedan och fick kommunalt bidrag för att byta all gammal el, visade det sig att spisen inte var inkopplad på alla faser utan några tåtar hängde lösa. Och diskmaskinen var mycket riktigt ihopkopplad med termostaten till elradiatorerna...

Men som Carin sa: ”Hade vi inte varit så uppfinningsrika och envisa hade vi varken haft julbord eller för den delen en ny bygdegård klar till 2019. Allt hänger på engagemang och tålamod!”

ANDERS LINDBERG

Tärna Bygdegårdsförening

Tärna Bygdegård

Foto: Anders Lindberg

Frödinge bygdegård

Foto: Arkivbild

En seger för ... Demokratin!

Mitt minne är en nomineringsstämma för centern i Vimmerby kommun i Frödinge bygdegård där jag som ung CUF-ordförande föreslog motkandidat till Ingemar Karlsson tio gånger och vann alla

och det slutade med att Ingemar Karlsson gjorde en spränglista och kom in i fullmäktige... men, det var en härlig kväll för demokratin.

URBAN NILSSON

Frödinge bygdegård

Spränglista kallas en valsedel som har samma partibeteckning som en annan, men vars kandidater inte stöds av partimajoriteten. Tanken är att man skall få in sina kandidater genom att ”spränga” in dem i partiets grupp vid valet.

Ett uppskattat Facebookinlägg

”Nu tänker jag tillåta mig att vara lite personlig

Jag måste få skriva detta för allt känns så häftigt härligt just nu!

Vi är en liten styrelse som sliter hårt. Antalet timmar vi lägger ned på att skriva affischer, städa, måla, leta sponsorer, skriva Facebookinlägg, leta teatrar, göra och sälja biljetter och..... listan kan göras hur lång som helst och ibland är det lite motigt.

Alla aktiviteter blir inte den succé vi hoppats på Men så händer det....

Just hemkommen från en bygdegård som sjuder av liv och rörelse, precis som det ska vara.

Tre loppis-säljare plockar ordning bland alla fynd, fyller på och tar betalt. Två ungdomar bakar just nu en kladdkaka i köket och beva-

kar samtidigt kaffevagnen. Två ungdomar skrapar och målar fönster. Vår ordförande har precis skruvat upp nya handduks- och toarullehållare när han får skynda ut och ”ankra” fast en affisch som håller på att segla iväg. En annan frågar om hon ska ta de gamla hållarna till återvinnningen och själv får jag rusa hem efter mer växel. Medan allt detta pågår är det en ständigt ström av nya shopping-sugna kunder.

Det är här och nu, såna här dagar, som gör alla oräkneliga ideella timmar mödan värd.....

Jag tror att jag pratar för hela styrelsen även om det är mina egna tankar.

Halva månaden har gått och jag är så grymt glad och tacksam för all värme och hjälpsamhet som alla Loppis-säljare och kunder utstrålar !!!

Ibland blir allt bara så bra! Stort tack/ Vid ’pennan’ Marie ♥”

Inlägget sågs av 2 580 personer. 534 interagerade och 76 satte tummen upp eller ett hjärta – vilket är betydligt mer än våra inlägg brukar nå/få.

MARIE SANDEHULT

kassör, Enångers Bygdegårdsförening

”Inlägget sågs av 2 580 personer. 534 interagerade och 76 satte tummen upp eller ett hjärta”

Enångers bygdegård

Foto: Marie Sandehult

Torsö Bygdegård

Foto: Kersti Carlsson

Två föreningar blir en

Beslutet om bildandet av Torsö Bygdegårds- & Idrottsförening fattades av föreningarna Torsö Bygdegårdsförening och Torsö Idrottsförening. Den viktigaste anledningen var att samla och stärka samverkan mellan de ideella krafterna. Ett beslut med syftet att stärka förutsättningar för föreningarnas och bygdens framtidskrävande.

Genom sammanslagningen ökade medlemsantalet och föreningen har idag cirka 400 medlemmar. Styrelsen och de olika sektionerna ax-

lar tillsammans ett stort ansvar. Verksamma sektioner är fest och kultur, motion, anläggning, ungdom och fotbollssektion. Vår största festlighet är midsommarfesten som besöks av cirka 2000–3000 personer. Vår bygd är vår framtid! Därför är en viktig del av vår verksamhet, att delta i aktiviteter som skapar förutsättningar för vår bygd samt att utvecklas i ett helhetsperspektiv.

ANN LINDEGREN

styrelsemedlem i Torsö Bygdegårds & Idrottsförening

Uppväxt och bröllopsfest i bygdegården

Har bott i huset under mina 16 första år i livet med start 1963 å fick hjälpa min mor å far när de hade fester/folk som hyrde alltså. Ja det var begravningar å kyrkliga syförening m.m. 1997 gifte jag

mig å självfallet blev det fest i mitt gamla barndoms hem. Det spökar där men det är snälla spöken

**LENA LINDBERG-
QVICKSTRÖM**

Tyresö bygdegård

VILKET ÄR DITT BÄSTA BYGDEGÅRSMINNE?

Vi kommer att fortsätta publicera minnen i sociala medier och i tidningen under året. Hör av dig med ditt minne och bifoga gärna bilder!

Mejla tipsa@bygdegardarna.se (skriv Mitt bästa bygdegårdsminne i ämnesraden) och berätta.

Om du själv vill dela i dina sociala kanaler, använd gärna hashtaggen #mittbästabygdegårdsminne och #br75år.

25-års jubilerande vårsalong välkomnar alla

Landshövdingen invigde den 25-års jubilerande Vårsalongen på långfredagen inför en mycket stor publik. Folkfesten pågick sen hela påskhelgen. Över 2 000 besökare har beundrat, förfasats, roats av utställningen. Man har kalasat på våfflor och kaffe, träffat vänner och nya bekanta. Bygdegårdsföreningen hade utökat årets program med gospelkör och folkdans, vilket var mycket uppskattat.

Korsbygården, bygdegårdsföreningen i Lärbro, arrang-

erar varje påsk Gotländsk Vårsalong. I år var det 118 konstnärer som ställde ut sina verk. Hela bygden engageras när det är Vårsalong, klass 6 i Lärbro skola tar hand om in-trädet, föreningar och enskilda hjältar bakar våfflor så doften känns över hela norra Gotland (runt 100 paket våffelsmet går åt varje år), byn pryds med påsk-björkar (med certifierade fjädrar) och tappra själar inklusive styrelsen skapar utställningen.

Alla konstnärer får vara med,

det är salongens signum sedan starten 1995. Amatörer ställer ut sida vid sida med yrkesarbetande konstnärer vilket innebär en öppning mot en helt ny publik. Här händer det som annars sällan händer på ett galleri, här behöver ingen vara ett namn, alla är lika.

MARIA LARSSON
Ordförande, Korsbygården
bygdegårdsförening

Foto: Maria Larsson

1

2

Världen har kommit till Bräkne-Hoby i Blekinge

I Bräkne-Hoby firades Alla Hjärtans-dag med en stor internationell fest, dit 130 personer med ursprung i sju olika länder kom. Temat var arabisk mat, musik och dans. Bygdegården var fylld till sista plats och stämningen var uppsluppen och glädjefull. Många kontakter

slöts, inte minst inför den mid-dag som svenska familjer skulle bjuda in till i hemmet lördagen den 9 mars.

Bräkne-Hoby bygdegård har i samarbete med "Bygd i Samverkan" (samarbetsorganisation mellan 22 av ortens föreningar) arbetat med integration med de

cirka 80 asylsökande som kom till Bräkne-Hoby 2016 (bland annat inom BR-projektet "Take my hand"). Efter ett år avvecklades boendet på orten men integrationsarbetet drivs vidare.

BIRGER SVENSSON
ordförande,
Bräkne-Hoby Bygdegård

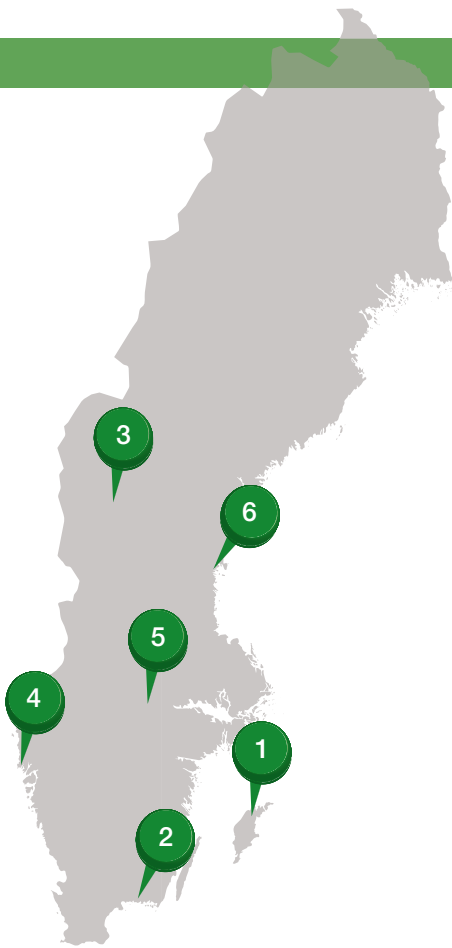

3

Älgfest i Storhallen

Den 30 mars 2019 arrangerade Storhallens jaktlag Älgfest i Storhallens bygdegård. Närproducerat, ekologiskt och miljösamt älgkött serverades varvat med frågetävling, musik och sketcher hämtade ur en svunnen jaktmiljö.

Källa: www.facebook.com/storhallensbygdegard

» Vill du vara med?

Om det har hänt något spännande i din bygdegård får du gärna skicka en liten text och bilder till oss så kanske vi publicerar det här eller i sociala medier.

Mejla till: tipsa@bygdegardarna.se.

Foto: Torsten Flood

Om krisen kommer

Den 30 mars genomförde Försvarsutbildarna Bohuslän-Dal ett välbesökt event – ”För din säkerhet!” – i Tossene Bygdegård, Hunnebostrand. Det kom 49 personer från bygden som var mycket engagerade och vetgiriga, som av våra informatörer Ulla Reimers och Ronny Wikström, fick ta del av hur man gör när allt vänds upp och ned i vardagen.

4

Strömavbrott, vattenbrist och översvämningar eller vad det kan bli för kris som överraskar. Mona Engelbrectsson, Säkerhetsamordnare i Sotenäs kommun, var med under dagen och fick möjlighet att informera kort om kommunens arbete med säkerhet för de boende i kommunen.

THORSTEN FLOOD
Utbildningsledare, Försvarsutbildarna

6

Emma Härdelin, sång, Janne Strömstedt, tramporgel och Kjell-Erik Eriksson, fiol, berättar bland annat om ett uppmärksammat mord, Långåmordet, för 133 år sedan.

Foto: Eva Bergström

5

Foto: Karin Waldén Egholt

Gruv- och hytthistoria genom sång och musik

Sånger om järn, gruvor, hyttor och milan, med många roliga musikinstrument, framfördes av Thomas Lundkvist och Fred Lane på Sveaborgs bygdegård.

God soppa i pausen och kaffe med hembakt kaka efteråt

gjorde kvällen ännu bättre. Det var nära fullsatt i bygdegården. Sveaborg byggdes som loge av ortens ungdomar och firade 100-årsjubileum förra året.

KARIN WALDÉN EGHOLT

Mord och hemskheter på turné med Triakel

På Backa bygdegård i Hudiksvalls kommun fick publiken höra om mord och hemskheter av folksångsgruppen Triakel som just släppt skivan Händelser i Nord, nordisk (och mordisk) folkmusik. Hela skivan handlar om mord, verkliga händelser som ofta börjar som tidningsnotiser och sedan gjorts om till visor eller skillingtryck.

Trots de dramatiska visorna som till exempel ”Östersundsmordet” och ”Umeåmordet” var stämningen varm och trevlig under konserten. Professionella musiker, Emmas kristallklara röst och trevliga presentation av visorna och en fullsatt bygdegård, gjorde att alla trivdes och visade sin

uppskattning med hjärtliga applåder.

– Vi förstod helt klart att livet inte var enklare förr i tiden och rykten kunde spridas genom visorna, som kanske var forna tiders sociala medier? säger Eva Bergström från Forsa kulturgrupp som var med och arrangerade konserten, en undergrupp under projektet Utveckling Forsabygden.

En del av publiken hade rest långt för att höra Triakel. Triakels turné, som haft fulla hus, organiserades av FolkmiX (Musik Gävleborg) och sponsrades av Hudiksvalls kommun. Biljettintäkter täckte resterande kostnader.

**KARIN WALDÉN EGHOLT
OCH EVA BERGSTRÖM**

Disco ordnas av flera medlemsföreningar för barn och ungdomar.

Foto: SÖU

2018 ordnade cirka 40 medlemsföreningar loppis samtidigt runtom i Österbotten. Foto: SÖU

Sketch från medlemsföreningen Böle Ungdomsförenings revy 2018. Foto: SÖU

På andra sidan Bottenviken

I landskapet Österbotten i Finland finns en regional motsvarighet till Bygdegårdarnas Riksförbund – Svenska Österbottens Ungdomsförbund.

Vid Bottenhavets och Kvarkens östra kust, beläget i västra Finland hittar du landskapet Österbotten och Svenska Österbottens Ungdomsförbund (SÖU). Majoriteten av befolkningen i landskapet är svenskspråkig och centralorten är den tvåspråkiga staden Vasa. SÖU är ungdomsrörelsens intressebevakare och ungdomsföreningarnas centralorganisation.

Den första föreningen startade i slutet på 1800-talet och förbundet grundades år 1906. Nu är det 122 medlems-

föreningar, där omkring 90 procent har egna hus som alla sysslar med någon typ av kultur- och byverksamhet. Även om de flesta medlemsföreningarna kallas ungdomsföreningar jobbar de ofta för hela byn och alla åldrar. Loppis, bio, barn- och ungdomsverksamhet, revy, pubkväll och modevisning är några exempel på verksamhet som föreningarna brukar ordna.

För många föreningsaktiva i Österbotten är det viktigt att bevara föreningen och bidra till bygemenskapen. Sara Hemming gick med i Malax Ungdomsförening för att hon tyckte om sin bygdegård och gärna bygger vidare på att bevara och utveckla föreningen.

– Det finns så mycket historia i huset, både personlig och

allmän. Därför är jag gärna med och bevarar och bygger vidare på den. Eftersom tidigare generationer har byggt upp föreningen känns det som mitt ansvar att utveckla den vidare. Dessutom kommer det väldigt mycket positiva erfarenheter av att vara föreningsaktiv. Det är otroligt lärorikt, säger Sara Hemming.

SÖU driver olika projekt för att utveckla verksamheten, ett av dem är "Bygdegården 3". Tanken med projektet är att föreningarnas eldsjälarna ska få träffas, utbyta idéer med varandra och komma fram till gemensamma lösningar. Föreningsaktiva och eldsjälarna som engagerar sig i olika typer av frågor arbetar i arbetsgrupper med teman som jämställdhet, verksamhets-

utveckling och kommunalt samarbete. Projektet har också ordnat uppskattade nätverksträffar för föreningsordförande, -sekreterare och -kassörer.

NORA VÄGLUND, SÖU

FAKTA OM SÖU:

- Centralorganisation för ungdomsföreningar i svenskspråkiga Österbotten
- Grundades år 1906
- 122 medlemsföreningar med cirka 15 000 personmedlemmar
- Ger ut medlemstidningen Österbottiska Posten fyra gånger per år
- Finlands Svenska Ungdomsförbundet är SÖU:s takorganisation
- Hemsida www.sou.fi

Berättelsen om en växande folkrörelse med framtidstro

På förbundsstämman 1–2 juni i Värnamo lanseras BR:s jubileumsbok ”Bygdegårdarna samlar Sverige – en 75-årig folkrörelse med framtidstro”. Boken beskriver både det som varit och det som ska komma. Det är en bok fylld av viktiga beslut, målmedveten verksamhetsutveckling och lokala eldsjälar. Den fokuserar på åren 2004–2019, men blickar både längre bak och längre fram än så.

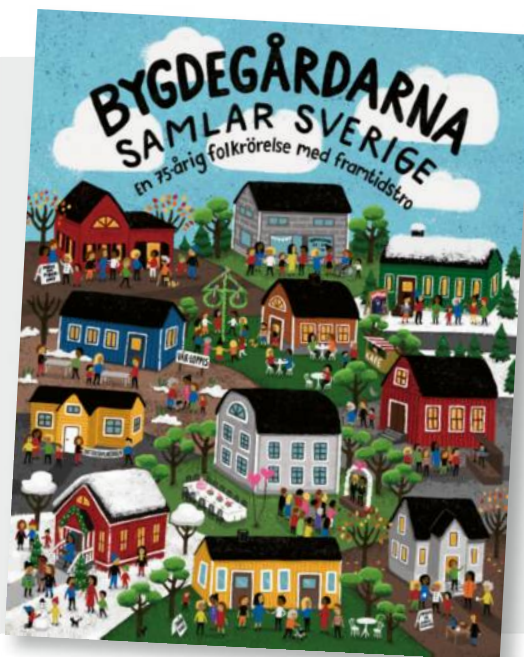

Illustration bokomslag: Maria Nyberg

KOMPASSROSEN

Kungligt stipendium

Alexandra Tecele har tilldelats det kungliga stipendiet Kompassrosen för sitt arbete med att inkludera unga i beslutsfattande. Alexandra är initiativtagare till och leder ungdomsprojektet Norra flygeln på Jakobsbergs gård där de har byggt en musikstudio med hjälp av utvecklingsbidrag för ungdomsverksamhet från Boverket.

– Stipendiet Kompassrosen ger mig en möjlighet att bygga ett bredare nätverk. Med ny kunskap får jag också kraft att fortsätta att involvera och engagera fler unga i beslutsfattande rum, säger Alexandra Tecele i ett pressmeddelande.

Kompassrosstipendiat 2019, Alexandra Tecele.

Foto: Nathalie Malic/Stiftelsen Ungt Ledarskap

INSPIRATIONSELG

Foto: Elinor Metsjö

Inspirerande träff för unga!

En inspirationshelg för unga inom bygdegårdsrörelsen arrangerades för andra året i rad den 29–31 mars. Denna gång samlades 24 deltagare mellan 13 och 31 år på Tollare folkhögskola i Nacka. Helgen bjöd på workshops i ledarskap, civil-

kurage träning, hållbar utveckling och giraffspråk. Deltagarna fick även prova på klättring och att måla graffiti.

”En bra helg med inspiration, workshops och aktiviteter” löd omdömet från en av deltagarna.

Vi har möbler till samlingslokalen!

Fällbord, stapelstolar, fixbord original, kopplingsbeslag mm.

- Bord med mått och utförande enligt Ert önskemål.

Till marknadens bästa pris så klart!

Klippans Inredningstjänst AB

Kontakta Paul Lindholm för priser och broschyrer
Montörögatan 22, 264 70 Klippan • 0435-210 01 • 0727-16 47 66
www.stolarobord.n.nu • klippan.inredningar@sverige.net

VILL DU SYNAS HÄR?

Bygdegårdarnas Riksförbund är en samlingsplats för kultur. Genom en annons når du ut till över 1 400 bygdegårdar.

Nästa nummer kommer ut till läsarna den 30 september 2019.

För frågor och bokning:
stefan.lofgren@bygdegardarna.se

Din filmleverantör

jenny.wallheimer@swedishfilm.se

KRYSET

BIL VERKSTAD

2114-772
Bygdegårdens Byrå

Skicka in din lösning – fullt ifyllt – till Bygdegårdarnas Riksförbund, Stadshagsvägen 6, 112 50 Stockholm. Senast den 2 september 2019 vill vi ha ditt svar. De två först öppnade rätta lösningarna belönas med fyra Landlotter.

Lösningen inskickad av:

Namn:

Adress:

SUDOKU - MEDEL

1	5		9		2			
		3	1					
9	8	4						
	2	7			5	3		
	3	2	5	8		1		
9	5		6	8				
			4	9			2	
		8			3			
	4		2		5	8		

Obs, ingen tävling.

LÖSNING TILL NR 1 - 2019

VEGA KOR K TSAR

De två först öppnade rätta lösningarna är inskickade av:
Ulf Hellgren, Österbybruk
Lennart Johansson, Kil

Vinnarna belönas med fyra stycken Landlotter vardera.

Bli experter!

Bli belönade!

Bli experter på att förebygga skador. Få engångsrabatt på 20% av premien samt en självriskcheck värde 9 300 kr. Välj mellan webbkurs och studie-cirkel. Läs mer och anmäl er på sakerforeningsgard.se

Vad kostar en uthyrning?

Med koll på läget och rätt förberedelser skapar uthyrningstillfällen värde för både föreningen och bygden. Men det finns fallgropar som kan stå föreningen dyrt i fråga om både pengar, ideellt merarbete och i värsta fall; bottenlös skuld.

Skadegörelse orsakad under uthyrning har en förhöjd självrisk på 23 200 kronor. Ta depositionsavgift som säkerhet.

En av tre bygdegårdar

Enligt en enkät genomförd på bygdegårdsdistriktens stämmor 2018 använder hela var tredje bygdegårdsförening enbart muntliga avtal vid uthyrning. Detta lämnar bygdegårdsföreningen i ett oskyddat läge om skada eller tvist med hyresgästen uppstår. Om hyresgästerna eller deras gäster orsakar skada på bygdegården benämns detta som "skadegörelse utan samband med inbrott" och omfattas av försäkringen. Dock är självrisk förhöjd till ett halvt basbelopp vilket 2019 är 23 200 kronor. Händelsen måste också polisanmälas.

För att undvika kostnaden för självrisk och allt merarbete rekommenderas dels att skriva hyresavtal, dels att ta ut en depositionsavgift. I hyresavtalet bör också betonas vikten av att vara rädd om lokalens golv, väggar och inredning och att denna ska återlämnas i fullgott skick.

På liv och död

Natten mellan den 29–30 oktober 1998 omkom 63 personer i det som skulle komma att kallas för Diskoteksbranden på Backa-

plan i Göteborg. Händelsen påverkade utformningen av Lagen om skydd mot olyckor som bland annat resulterat i lagkravet på företag och föreningar att bedriva ett aktivt systematiskt brandskyddsarbete.

Inför uthyrning är det av största vikt att kontrollera brandvarnare, utrymningsvägar och släckutrustning samt att informera hyresgästen om det stora ansvar för säkerheten som denna bär. Ta hjälp av BR:s mall och anpassa utifrån era behov: bygdegardarna.se/materialbank/uthyrning.

Övernattande hyresgäster

Får ni ha övernattande i bygdegården? Det avgör er lokala räddningstjänst. Vid önskemål om tillfällig övernattning måste räddningstjänsten tillfrågas och ge sin tillåtelse.

Olycksfall under uthyrning

Är källartrappan dåligt belyst, räcket vid entrén undermåligt eller parkeringen osandad? Såsom förvaltare eller ägare till en fastighet är föreningen ansvarig för att yttre och inre miljö inte orsakar någon skada på sak eller person. Detta gäller också när bygdegården är uthyrd. Ansvarsförsäkringen träder in när föreningen bedöms vara vållande till en skada på en sak eller en person (självrisk: 10 procent av ett basbelopp = 4 600 kronor, 2019).

CHECKLISTA INFÖR UTHYRNING

- Ta bokningsavgift
- Skriv alltid skriftliga hyresavtal
- lämna säkerhetsinformation
- Ta depositionsavgift
- Gör en förbesiktning
- Kvittera in och ut nycklarna
- Gör efterbesiktning
- Återlämna depositionsavgiften

Nya mallar för hyresavtal – Ladda ner dem idag!

Bygdegårdarnas Riksförbund har tagit fram nya mallar för hyresavtal för tillfälliga och fasta hyresgäster. Skydda er förening och börja genast använda skriftliga hyresavtal.

Ladda ner dem från bygdegardarna.se/materialbank/uthyrning eller beställ dem från forsakring@bygdegardarna.se.

Över 25 föreningar certifierade!

Över 25 bygdegårdsföreningar har nu genomfört den kostnadsfria webbutbildningen Säker föreningsgård.

Anmäl er med – sakerforeningsgard.se.

POSTTIDNING

Till brevbärarexpeditionen:

Har adressaten flyttat eller försändelsen på annat sätt är obeställbar, skicka adresslappen med notering om ny adress till: Bygdegårdarnas Riksförbund, 105 33, Stockholm.
e-post: info@bygdegardarna.se

KRÖNIKAN

På bygdegårdar får bortalaget plats att sova

Bygdegårdar är inte bara en plats för aktivitet, möten och fest det är också en plats där bortalagets spelare kan sova när ungdomslag möts i olika matcher runtom i landet skriver Henrik Kruusval, programledare för SVT:s Landet Runt, programmet där bygdegårdar som ordnar olika aktiviteter ofta finns med.

Hela min uppväxt har en viss bygdegårdsprägel, inser jag när jag tänker efter. Katrineholm, Skövde, Falköping och Vänersborg är ortsnamn som flimrar förbi när jag summerar åren som gänglig yttermittfältare i Mölnlycke IF:s pojklag i fotboll. Jag har nog sovit på golvet i fler bygdegårdar än genomsnittet.

Gärna ett dragit golv och en luftmadrass som inte höll tätt, och så vaknade du med värkande rygg och gliporna mellan golvplankorna som ett tydligt avtryck i ryggen. Påfallande ofta kryllade gårdarna av gengångare. I alla fall enligt hemmalagets spelare som slapp sova med lagkamraters fötter i ögonhöjd, utan kunde vila ut hemma i sina egna mjuka sängar. Men spökena var något man redogjorde för med stolthet. Vi förstod att det var en ära att få sova i deras bygdegård. Det är inte vem som helst som får träffa Huvudlöse Eulalia, alla trettonåringars skräck.

Överhuvudtaget så var det fint att få bli en del av alla dessa småorter, om så bara för en helg – tänker jag nu som vuxen. Då var jag naturligtvis bara intresserad av att få veta vem som hade hållt chips i min sovsäck. Misstankarna föll oftast på hemmalaget. Och ibland i hemlighet under nat-

Foto: Adobestock

”Allt är sig enastående likt. Bortsett från att de läckande luftmadrasserna och liggunderlag av handdukstjocklek har bytts ut och ersatts av självupplå-sande dubbelsängar.”

tens mörka timmar på Huvudlösa Eulalia.

Min son är fjorton och jag reser nu runt och återbesöker en del av dessa hemsökta hus. Allt är sig enastående likt. Bortsett från att de läckande luftmadrasserna och liggunderlag av handdukstjocklek har bytts ut och ersatts av självupplå-sande

dubbelsängar. Bygdegårdsgolven har blivit för små. Där du förr fick in 22 sovande ungdomar rymms det nu max åtta meterhöga dubbelluftmadrasser. För att dagens fotbollsungdomar ska få plats måste bygdegårdarna byggas ut.

Jag undrar hur Huvudlöse Eulalia resonerar kring det.

Foto: Bo Håkansson, Bilduppslaget/SVT

Henrik Kruusval
Programledare Landet Runt
Sveriges Television